

De val beschrijft het leven van Jean-Baptiste Clamence, eens een gevierd advocaat in Parijs. In een café op de Amsterdamse Zeedijk verhaalt hij over zijn leven, en over die ene nacht waarin hij getuige is van een dramatisch voorval. Dit en zijn reactie daarop hebben zijn leven totaal veranderd. Aan al zijn zekerheden is een einde gekomen.

Albert Camus (1913-1960) groeide op in een arme wijk in Algiers, studeerde filosofie en werd later journalist. In 1957 werd hij uitgeroepen tot winnaar van de Nobelprijs voor de Literatuur. Drie jaar later kwam hij om bij een auto-ongeluk. In de romans van Albert Camus wordt het absurde van de twintigste-eeuwse samenleving afgezet tegen een persoonlijke moraal van vriendschap en menselijkheid. Een of meer personages worden stevast door de loop van de gebeurtenissen, nooit uit eigen vrije wil, schuldig aan een misdaad. *De vreemdeling*, *De pest* en *De val* zijn de bekendste werken van Camus, en worden nog steeds veel gelezen en besproken.

ALBERT CAMUS BIJ DE BEZIGE BIJ

De vreemdeling

De pest

De val

De gelukkige dood

De eerste man

Albert Camus

De val

Vertaald door Dolf Verspoor

2019

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 1956 Gallimard, Parijs
Copyright Nederlandse vertaling © 1985 Dolf Verspoor
Eerste uitgave in andere Nederlandse vertaling
De Bezige Bij 1957
Eerste druk 1985
Achtste druk 2019
Oorspronkelijke titel *La chute*
Oorspronkelijke uitgever Gallimard, Parijs
Omslagontwerp Pankra
Foto auteur Hollandse Hoogte
Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 4940 0
NUR 302

debezigebij.nl

Niet dat ik u lastig wil vallen, monsieur, maar kan ik u van dienst zijn? Ik vrees dat u zich niet verstaanbaar kunt maken bij de respectabele gorilla die over het wel en wee van dit etablissement gaat. Hij spreekt namelijk alleen Hollands. Tenzij u mij machtigt uw zaak te bepleiten raadt hij nooit dat u een jenever wenst. Zo, hopelijk heeft hij me begrepen; dat knikje schijnt een teken dat mijn argumenten hem overtuigen. Hij maakt dan ook aanstalten; hij beijvert zich, wijs en traag. U treft het: gebromd heeft hij niet. Wil hij niet bedienen dan hoeft hij maar te brommen, en niemand dringt nog aan. Koning zijn over eigen nukken, dat is het recht der grote dieren. Maar ik houd u niet langer op monsieur; blij u van dienst te zijn geweest. Ik dank u zeer, ik zou het zeker aannemen als ik overtuigd was niet te storen. Al te vriendelijk van u. Dan schuif ik mijn glas bij u aan.

Daar hebt u gelijk in: zijn zwijgen is oorverdovend. Het zwijgen van het oerwoud, geladen tot barstens toe. Ik sta soms versteld hoe hardnekkig onze zwijgzame vriend elke beschaafde taal negeert. Want

zijn vak is het verwelkomen van zeelui uit alle windstreken in deze Amsterdamse bar die hij om onverklaarbare redenen Mexico-City heeft genoemd. Met een dusdanige taak dreigt zo'n lacune aan kennis toch een handicap te worden, dacht u ook niet? Stel u voor, de cro-magnonmens als commensaal in de toren van Babel! Hij zou zich zacht gezegd ontheemd voelen. Maar nee, hij hier heeft geen last van zijn ballingschap, hij gaat zijn gang, niets brengt hem van zijn stuk. Een van de weinige volzinnen die ik hem heb horen uiten was: graag of niet. Graag of niet wat? Kennelijk onze vriend zelf. Ik geef toe, dit soort wezens uit één stuk boeit me. Wie beroepshalve of uit roeping veel over de mens heeft nagedacht wil weleens een zeker heimwee krijgen naar de oerwezens. Die houden er tenminste geen bijbedoelingen op na.

In feite heeft hij er wel een paar, onze gastheer, al koestert hij die in duisternis. Doordat hij nooit begrijpt wat er gezegd wordt waar hij bij is, is hij wantrouwig geworden. Vandaar die argwanende ernst, alsof hij toch zo'n idee heeft dat het tussen de mensen niet helemaal pluis is. Die houding bemoeilijkt elk gesprek buiten zijn vak om. Ziet u bijvoorbeeld boven zijn hoofd achter op de muur die kale rechthoek waar kennelijk een schilderij heeft gehangen? Daar hing er ook een, hoogst belangwekkend zelfs, onbetwist meesterwerk. Ja, ik was er zelf bij toen de heer des huizes het in ontvangst nam, en ook toen hij

het weer afstond. In beide gevallen ging dat gepaard met dezelfde argwaan, en na wekenlang somber piekeren. Op dit punt heeft de maatschappij zijn aangeboren eenvoud een beetje bedorven, dat wel.

Niet dat ik een oordeel over hem vel, allicht niet. Ik vind zijn wantrouwen gefundeerd, en ik zou er graag in meegaan, maar u ziet, mijn conversatielust is een beletsel. Ik praat graag, helaas, en ik sluit me makkelijk aan. Ik weet de nodige afstand te bewaren, maar elke gelegenheid is welkom. Toen ik in Frankrijk woonde kon ik geen man van enige esprit ontmoeten of ik schaarde hem illico onder mijn frequentaties. Ha, u valt over mijn precieus taalgebruik! Daar heb ik een zwak voor, voor alle sierlijke taal. Dat verwijt ik me dan ook. Ik weet wel, fijn ondergoed wijst nog niet altijd op vuile voeten. Alhoewel, verzorgde stijl en zijden overhemden kunnen vaak genoeg eczeem verbloemen. Ik troost me met het idee dat brabbelaars ook niet brandschoon zijn. Ja, nemen we nog een borrel, graag.

Denkt u lang in Amsterdam te blijven? Mooie stad, hè? Fascinerend? Dat woord heb ik in tijden niet gehoord. Sinds ik uit Parijs weg ben gegaan, om precies te zijn, en dat is jaren geleden. Maar het hart heeft óók zijn geheugen, en ik ben niets vergeten van onze fijne hoofdstad, of van zijn Seine-oeveren. Parijs is een ware fata morgana, subliem decor, bewoond door vier miljoen silhouetten. Naar de laatste volkstelling tegen de vijf miljoen? Tjongejonge, dat plant

zich voort. Daar kijk ik niet van op. Volgens mij hebben onze stadgenoten altijd twee passies gehad: ideeën en seks. *À tort et à travers* zogezegd. Dat kunnen we niet veroordelen, ze zijn niet de enigen, in heel Europa is het zo. Soms vraag ik me af wat de toekomstige historici van ons zullen zeggen. Voor de moderne mens hebben ze aan één zin genoeg: hij ging op in bijslaap en kranten. Na deze krasse definitie blijkt het onderwerp, met permissie, uitgeput.

De Hollanders? Nee, die zijn lang niet zo modern. Die hebben de tijd, u hoeft ze maar te zien. Wat ze wél doen? Kijk, de heren hier leven van het werk van de dames daar. Allemaal, mannetjes en wijfjes, trouwens oerburgerlijke wezens die hier, zoals altijd, verzeilen uit mythomanie of stupiditeit. Kortom uit overmaat of uit gebrek aan fantasie. Van tijd tot tijd willen de heren weleens met stiletto of revolver spelen, maar daar zijn ze niet direct op uit. Het maakt deel uit van de rol, en bij het verschieten van hun laatste patronen vergaan ze van angst. Dat neemt niet weg dat ik ze moreler vind dan de anderen, die in gezinsverband moorden door langzaam uitmergelen. Het frappeert u toch dat onze samenleving is georganiseerd met het oog op dit genre van liquidatie? U weet natuurlijk van die minuscule riviervisjes in Brazilië die bij duizenden de arme zwemmer aanschieten, hem met razendsnelle hapjes in een ommezien uitbenen en een kraakschoon skelet overlaten? Kijk, dat is hun organisatie. ‘U wenst

een schoon leven? Net als iedereen?’ Allicht zegt u ja, nee kan niet. ‘Akkoord. U wordt schoongemaakt. Hier heeft u een beroep, een gezin, porties vrije tijd.’ En dan schieten de felle tandjes het vlees in, tot op het bot. Maar ik ben onrechtvaardig. Ik mag niet zeggen hun organisatie. Het is uiteindelijk de onze: wie beent wie uit.

Daar hebben we zowaar onze jenever. Op uw welzijn! Ja, de gorilla heeft zijn mond opengedaan: hij noemt me dokter. In dit soort landen is iedereen doctor, of professor. Respect, daar zijn ze grif mee. Goedmoedig als ze zijn, en bescheiden. Het doortrapt gemene is bij hen tenminste geen nationale instelling. Overigens ben ik geen arts. Als het u interesseert: voor ik hier kwam was ik advocaat. Nu ben ik rechter-in-penitentie.

Maar mag ik me voorstellen: Jean-Baptiste Clamence, om u te dienen. Blij u te ontmoeten. U bent zeker in zaken? Min of meer? Fameus antwoord! Intelligent; wij zijn in alles min of meer. Mag ik eens detective spelen? U bent min of meer van mijn leeftijd, de ervaren blik van de veertiger die het min of meer allemaal bekeken heeft, u gaat min of meer goed gekleed, dat wil zeggen zoals bij ons, en u hebt gesoigneerde handen. Dus: min of meer burger. Maar verfijnd burger! De bedenkelijke blik bij precieze taal bewijst dubbelop uw cultuur: ten eerste herkent u zoiets, en ten tweede irriteert het u. Daar komt bij dat ik u amuseer, en, al zeg ik het zelf, dat

bewijst bij u een zekere open geest. U bent dus min of meer... Wat maakt het ook uit? Meer dan het beroep interesseert mij de sekte. Mag ik twee dingen vragen: u hoeft niet te antwoorden als u het indiscreet vindt. Bezit u waardevolle dingen? Een paar? Goed. Heeft u die gedeeld met de armen? Nee. U bent dus wat ik noem een sadduceeër. Och ja, als u niet Bijbelvast bent zegt dat u niets. Toch wel? U kent de Bijbel? Nee maar – u boeit mij bijzonder.

Ik van mijn kant... Tja, oordeelt u zelf. Met mijn lengte, schouders, een gezicht dat ik vaak voor stuurs hoor verslijten, ben ik eerder een rugbyspeler, hè? Maar afgaande op het converseren kan me een vleugje cultuur niet ontzegd worden. De kameel die de stof voor mijn jas leverde had denkelijk last van schurft; daarentegen zijn mijn nagels gemanicurd. Ik heb ook mijn ervaring, en niettemin spreek ik me vrij tegen u uit, afgaand op uw gezicht. En dan, met al mijn keurige taal en manieren, ben ik stamgast in de zeemanskroegen van de Zeedijk. Zoekt u niet langer. Mijn beroep is tweeledig, net als de mens. Ik zei al: ik ben rechter-in-penitentie. Eén ding bij mij is hoogst simpel: ik bezit niets. Ja, ik ben rijk geweest. Nee, ik heb er de anderen niet in laten delen. Wat bewijst dat? Dat ook ik een sadduceeër was... O! hoort u de misthoorns in de haven? Dat wordt mist vannacht op de Zuiderzee.

U wilt al weg? Excuseert u mij als ik u heb opgehouden. Met uw goedvinden: ik reken af. In de

Mexico-City bent u mijn gast; het was me een bijzonder genoegen u hier te verwelkomen. Morgen ben ik er ook, elke avond, dan neem ik uw aanbod graag aan. Welke kant op... ja... hebt u bezwaar, het eenvoudigste zou zijn als ik meega tot de haven. Vandaar, als u om de Jodenbuurt heen loopt, komt u op de mooie avenues met bebloemde trams waar muziek uit schettert. Uw hotel staat in een van die straten, het Damrak. Na u graag. Ik woon in de Jodenbuurt, of wat zo heette voor onze nationaalsozialistische broeders daar ruimte schiepen. Schoonmaak, en hoe! Vijfenzeventigduizend Joden weggesleept of vermoord. Kaalslag. Ik bewonder dat grondige, dat planmatige. Wie geen karakter heeft moet zich wel methode aanmeten. Hier heeft dat perfect gewerkt, daar niet van, en ik woon op de plaats van een van de grootste misdrijven in de geschiedenis. Misschien helpt me dat om de gorilla en zijn argwaan beter te begrijpen. Op die manier kan ik vechten tegen mijn ingeboren, onstuitbare neiging tot sympathie. Zie ik een nieuw gezicht, dan is er iemand in me die alarm slaat. 'Snelheid minderen! Gevaar!' Ook als de sympathie het wint, ik blijf op mijn hoede.

Bij ons in het dorp, moet u weten, tijdens Duitse represailles, is het gebeurd dat een officier hoogst wellevend een oude vrouw verzocht zelf een van haar twee zoons uit te kiezen als gijzelaar om te worden gefusilleerd. Uitkiezen, denkt u zich in. Deze? Nee,

die. En hem zien gaan. Tot zover. Maar gelooft u mij, monsieur, de ondenkbaarste dingen zijn mogelijk. Ik heb een door en door goed mens gekend, die weigerde wie dan ook te wantrouwen. Hij was pacifist, anarchist, zijn liefde omvatte het mensdom en de dieren. Superieur wezen, absoluut. Tijdens de jongste godsdienstoorlogen in Europa leefde hij teruggetrokken op het land. Op zijn deur schreef hij: 'Treed binnen, vanwaar je ook komt, en wees welkom.' Wie nam de sublieme uitnodiging aan, denkt u? Franse nazi-huurlingen. Ze gingen de deur in of ze thuis waren en staken hem overhoop.

O pardon, madame! Ze heeft trouwens geen woord verstaan. Nog druk op straat, hè? Zo laat en met die regen die al dagen aanhoudt! Gelukkig is er jenever, enig licht in de duisternis. Voelt u dat gouden, dat koperen schijnsel dat dan gaat gloeien van binnen? Ik vind het heerlijk 's avonds door de stad te lopen in de gloed van de jenever. Nachtenlang kan ik dan lopen, dan droom ik, of ik praat honderduit. Zoals vanavond, ja, ik hoop dat uw oren niet tuiten, dank u, erg vriendelijk van u. Maar het vloeit over, ik open even mijn mond en de woorden stromen eruit. Bovendien, dit land inspireert me. Ik houd van dit volk, zoals het krioelt over de trottoirs, klem op een klein bestek van huizen en grachten, omgeven door nevels, door koude gronden, en met de zee schuimend als het sop van de was. Ik houd ervan, want het heeft een dubbel bestaan. Het is hier en het is ergens anders.

Jazeker! Zo te horen aan hun zware loop over de vette keien, zo te zien aan het drentelen tussen hun winkels vol blinkende haring en juwelen in herfsttinten, denkt u zeker dat ze hier zijn vanavond? U bent als iedereen, u ziet die brave lieden aan voor een volkje van staalmeesters en kooplui die hun daalders uittellen gelijk met hun kansen op het eeuwige leven, en met als enige poëzie af en toe, onder breedgerande hoeden, het bijwonen van een anatomische les? U bent abuis. Akkoord, lopen doen ze hier vlakbij, maar moet u zien waar hun hoofden zijn: in die mist van neon, jenever en menthe die uit de rode en groene lichtreclame wasemt. Holland, monsieur, is een droom, een droom van goud en wasem, overdag meer wasem, 's nachts meer goud, en dag en nacht blijft die droom bevolkt met Lohengrins als die daar, die verdroomd langszweven aan het steile stuur van hun zwarte fietsen. Sombere zwanen die continu het land door trekken, de oevers langs, de vaarten langs. Met hun hoofd in koperglanzende wolken dromen ze af en aan, ze bidden slaapwandeland in de gouden wierook van de mist. Ze zijn niet meer hier. Ze zijn duizenden kilometers ver, op weg naar Java, het eiland in de verte. Ze bidden tot de grijnzende Indonésische goden die al hun etalages sieren; momenteel zweven die over ons heen en straks gaan ze als weelderige apen slingeren aan uithangborden en trapgevels, om de door heimwee geteisterde Indischgasten eraan te herinneren dat Holland niet alleen

een Europa van kooplui is, maar ook de wijde oceaan, het zeeruim dat leidt naar Cipango, en naar eilanden in de verte waar mensen alleen kunnen sterven van waanzin en geluk.

Maar ik laat me gaan, ik houd een pleidooi. Pardon. Gewoonte, monsieur, roeping, behoefte ook om u een juist inzicht te geven in de stad hier, in de kern der dingen.

Want we zitten hier in de kern. Is het u opgevallen dat de grachtengordels van Amsterdam overeenkomen met de hellekringen? De hel der burgers vanzelf, bevolkt met nare dromen. Voor wie van buiten komt en gaandeweg in die diepere kringen doordringt, wordt het leven met zijn misdaden steeds duisterder, steeds compacter. Hier zitten we in de binnenste kring. De kring van de... Hé, dat weet u? Verdraaid, ik kan u steeds moeilijker thuisbrengen. Maar dan begrijpt u ook waarom ik beweer dat de kern van de dingen hier ligt, al zitten we aan de rand van het werelddeel. De goede verstaander begrijpt dat soort extravagancies. Hoe dan ook, krantenlezers en hoerenlopers kunnen hier niet verder. Uit alle hoeken van Europa blijven ze steken in deze binnenzee, tegen de bleke oevers. Ze luisteren naar de misthoorns, ze speuren vruchteloos naar een omtrek van schepen, en gaan langs de grachten weer terug, door de regen. Kleumend komen ze in alle talen jenever bestellen hier in de Mexico-City. Daar wacht ik ze op.

Tot morgen, cher compatriote. Nee, van hieruit kunt u het makkelijk zelf vinden. Daar bij de brug verlaat ik u. 's Avonds ga ik nooit over een brug. Het is een gelofte. Per slot: stel, iemand springt in het water. Een van tweeën: of u springt hem na om hem aan wal te slepen – en dan riskeert u heel wat met deze kou. Of: u laat hem aan zijn lot over – en een opgekropte duik leidt soms tot curieuze krampen. Welterusten. Hoezo? Die dames achter de ramen? De droomreis, monsieur, de droomreis naar de tropen, voor weinig geld. Ze parfumeren zich met specerijen. U loopt binnen, ze doen de gordijnen dicht, en de zeereis begint. Op de naakte lijven strijken de goden neer, alles wat eiland is raakt op drift, in extase, palmen in de wind met verwaaide hardos. Neemt u de proef.

Wat een rechter-in-penitentie is? Hé, daar heeft u moeite mee. Dat was echt niet de bedoeling; ik kan het toelichten. In zekere zin hoort het ook bij mijn vak. Maar dan moet ik u tot beter begrip eerst een paar dingen uit de doeken doen.

Een paar jaar geleden was ik nog advocaat in Parijs, en een vrij bekend advocaat ook, al zeg ik het zelf. Uiteraard heb ik u mijn ware naam niet genoemd. Ik was gespecialiseerd: de meer verheven zaken. Weduwen en wezen, zoals dat heet – ik vraag me af waarom, want er zijn per slot louche weduwen en delinquente wezen ook. Maar ik hoefde aan een beklagde ook maar even iets van slachtoffergeur te snuiven of daar kwamen mijn mouwen in actie. En wat voor actie! Een wervelwind! Het hart lag me op de mouwen. Alsof Vrouwe Justitia avond aan avond alleen met mij naar bed ging. U zou vast het zuivere van mijn toon hebben bewonderd, de precisie van mijn emoties, de overredingskracht, de warmte, de beheerste verontwaardiging van mijn pleidooien. Ik heb mijn uiterlijk mee: de nobele houding waait me zagezegd aan. Bovendien kon ik steunen op twee on-